

Europos
Komisija

Jūsų socialinės apsaugos teisės

Lietuvoje

Šiame vadove pateikta informacija buvo parengta ir atnaujinta glaudžiai bendradarbiaujant su Tarpusavio informavimo apie socialinę apsaugą sistemos (*Mutual Information System on Social Protection, MISSOC*) nacionaliniais pranešėjais. Daugiau informacijos apie MISSOC tinklą rasite internete (<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=lt&catId=815>).

Šiame vadove bendrais bruožais aprašomos socialinės apsaugos sistemos, kurios veikia aptariamose šalyse. Daugiau informacijos galima rasti kituose MISSOC leidiniuose; visi jie yra paskelbti nurodytoje interneto svetainėje. Taip pat galite kreiptis į šio vadovo I priede išvardytas atsakingas institucijas.

Nei Europos Komisija, nei jokie Komisijai atstovaujantys asmenys neatsako už šiame leidinyje pateiktos informacijos naudojimą.

Turinys

I skyrius. Įžanga, organizavimas ir finansavimas	4
Įžanga	4
Socialinės apsaugos organizavimas	4
Finansavimas	5
II skyrius. Sveikatos priežiūra	6
Kada turite teisę į sveikatos priežiūros paslaugas?	6
Ką apima?	6
Kaip galima naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis?	7
III skyrius. Piniginės ligos išmokos	8
Kada turite teisę gauti piniginės ligos išmokas?	8
Ką apima?	8
Kaip galima gauti piniginės ligos išmokas?	9
IV skyrius. Motinystės ir tėvystės išmokos	10
Kada turite teisę gauti motinystės arba tėvystės išmokas?	10
Ką apima?	10
Kaip galima gauti motinystės ir tėvystės išmokas?	11
V skyrius. Invalidumo išmokos	12
Kada turite teisę gauti invalidumo išmokas?	12
Ką apima?	13
Kaip galima gauti invalidumo išmokas?	14
VI skyrius. Senatvės pensijos ir išmokos	15
Kada turite teisę gauti senatvės išmokas?	15
Ką apima?	15
Kaip galima gauti senatvės išmokas?	15
VII skyrius. Išmokos netekus maitintojo	16
Kas turi teisę gauti išmokas netekus maitintojo?	16
Ką apima?	17
Kaip galima gauti išmokas netekus maitintojo?	17
VIII skyrius. Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų išmokos	18
Kada turite teisę gauti nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų išmokas?	18
Ką apima?	19
Kaip galima gauti išmokas patyrus nelaimingą atsitikimą darbe arba susirgus profesine liga?	20
IX skyrius. Šeimos išmokos	21
Kada turite teisę gauti išmokas šeimai?	21
Ką apima?	21
Kaip galima gauti išmokas šeimai?	22
X skyrius. Bedarbio išmokos	23
Kada turite teisę gauti bedarbio išmokas?	23
Ką apima?	24
Kaip galima gauti bedarbio išmokas?	24
XI skyrius. Minimalios lėšos	25
Kada turite teisę į minimalių lėšų apsaugą?	25
Ką apima?	26
Kaip galima gauti šias išmokas?	27
XII skyrius. Ilgalaikė priežiūra	28
Kada turite teisę į ilgalaikę priežiūrą?	28
Ką apima?	28
Kaip įgyjama teisė į ilgalaikę priežiūrą?	29
Priedas. Naudingi adresai ir interneto tinklalapiai	30

I skyrius. Įžanga, organizavimas ir finansavimas

Įžanga

Lietuvos socialinės apsaugos išmokos apima tokias apdraustosios rizikos rūšis:

- sveikatos priežiūrą, pagalbą susirgus, motinystę (tėvystę);
- nelaimingus atsitikimus darbe ir profesines ligas;
- išmokas mirties atveju;
- neįgalumo pensiją;
- senatvės, paankstintą senatvės pensiją, pensiją netekus maitintojo;
- bedarbio išmokas;
- išmokas šeimai.

Pagrindinis socialinės apsaugos sistemos reikalavimas norint gauti išmokas – būti samdomuoju darbuotoju (pagal darbo sutartį dirbančiu asmeniu) ar savarankiškai dirbančiu asmeniu ir mokėti įmokas. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir jos teritoriniai skyriai šiuos asmenis įtraukia į socialinio draudimo registrą. Visos Lietuvos socialinio draudimo rūšys samdomiesiems darbuotojams yra privalomos, o savarankiškai dirbantiems asmenims yra privalomos tik kai kurios iš jų (pensijos, sveikatos priežiūros, motinystės, motinystės (tėvystės) ir tėvystės). Kitomis draudimo rūšimis šie asmenys gali draustis savanoriškai.

Savarankiškai dirbantys asmenys savaime sveikatos draudimu nedraudžiami (tačiau jie gali draustis savanoriškuoju sveikatos draudimu). Jie savaime nedraudžiami nelaimingų atsitikimų darbe, profesinių ligų ir nedarbo draudimu, bet jie savaime draudžiami bazinei pensijai ir papildomai pensijai, išskyrus savarankiškai dirbantys individualios veiklos savininkai, kurie draudžiami tik bazinei pensijai gauti. Sveikatos draudimas (t. y. iš esmės išmokos natūra, bet ne piniginių išmokos) yra privalomas visiems gyventojams. Nustatytos skirtingos pensijų draudimo ir sveikatos draudimo sistemos samdomiesiems darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims (išmokų sistema yra vienoda visiems, bet įmokos skiriasi).

Socialinės apsaugos organizavimas

Iš esmės socialinę apsaugą Lietuvoje valdo šios institucijos:

- Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, kurios funkcijos – plėtoti ir įgyvendinti veiksmingą, Europos Sąjungos normas atitinkančią socialinės pagalbos, socialinio ir darbo draudimo sistemą, siekiant pagerinti Lietuvos gyventojų socialinę apsaugą. Ji nustato politiką ir rengia teisės aktų projektus visoje socialinės apsaugos srityje (išskyrus sveikatos apsaugą);
- Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos – *Sodra* ir jos teritoriniai skyriai atsako už pensijų, ligos ir motinystės (piniginių išmokų), sužeidimų darbe ir profesinių ligų draudimo sistemas. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos taip pat atsako už visų sistemų įmokų surinkimą bei jų pervedimą Valstybinei ligonių kasai, Lietuvos darbo biržai ir privatiems pensijų fondams;

- Lietuvos darbo birža prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir jos teritoriniai skyriai atsakingi už aktyvias ir pasyvias kovos su nedarbu priemones;
- Savivaldybių socialinės paramos skyriai atsako už daugumą ne draudimo išmokų (pašalpas šeimai) ir socialines paslaugas;
- Sveikatos apsaugos sistemą valdo Sveikatos apsaugos ministerija ir Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos. Ministerija atlieka viešojo sveikatos apsaugos srities administravimo funkcijas ir įgyvendina valstybės politiką. Valstybinė ligonių kasa įgyvendina privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžetą, per teritorines ligonių kasyklas paskirsto sveikatos draudimo išmokas už apdraustiesiems asmenims suteiktas paslaugas (ligos ir motinystės išmokas natūra) bei kontroliuoja sveikatos priežiūros paslaugų kokybę.

Finansavimas

Iš esmės Lietuvos socialinės apsaugos sistemos finansuojamos iš įmokų (apdraustųjų asmenų ir darbdavių) ir iš mokesčių. Su bet kokia rizika susijusios bazinės darbdavių įmokos sudaro 30,8 % visų bruto pajamų (išskyrus nelaimingus atsitikimus darbe ir profesines ligas), o samdomojo darbuotojo bazinės įmokos – 9 %. Todėl su bet kokia rizika (išskyrus nelaimingus atsitikimus darbe ir profesines ligas) susijusios bendrosios įmokos siekia 39,8%. Už kai kurioms kategorijoms priskiriamus asmenis, pvz., vaikus, įmokas moka valstybė (finansavimas iš dalies).

Pagal Lietuvos įstatymus socialinio draudimo įmokos draudžiantis nuo nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų skiriasi priklausomai nuo rizikos rūšies atskirose įmonėse. Įmokas moka tik darbdavys. Įmokų tarifas, kuris kinta nuo 0,18 % iki 1,8 % skaičiuojamas pagal pajamas neatskaičius mokesčių.

Pašalpos mirties atveju ir socialinės pašalpos šeimai su įmokomis nesiejamos. Jos yra bendrosios sistemos dalis, kuri galioja visiems Lietuvoje gyvenantiems asmenims.

II skyrius. Sveikatos priežiūra

Kada turite teisę į sveikatos priežiūros paslaugas?

Neatidėliotina sveikatos priežiūra garantuojama visiems gyventojams. Apdraustieji asmenys savaime turi teisę gauti ir kitas sveikatos priežiūros paslaugas, o didžioji dalis gydymo išlaidų apmokamos draudimo lėšomis. Privalomojo draudimo įmokų nemokantys ir valstybiniu draudimu neapdrausti asmenys už gydymo išlaidas moka patys. Be privalomojo sveikatos draudimo, papildomai galima apsidrausti savanoriškuoju sveikatos draudimu.

Ką apima?

Iš privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto apmokamos išlaidos už šias paslaugas:

- medicininį gydymą,
- medicininę rehabilitaciją,
- slaugą,
- su asmens sveikatos priežiūra susijusias socialines paslaugas,
- asmens sveikatos tikrinimą.

Įprastai medicininis gydymas nemokamas. Yra nustatytas sveikatos priežiūros paslaugų, už kurias apdraustasis asmuo pats moka visą nustatytą kainą, kainoraštis. Pavyzdžiui, abortai (išskyrus, jei jie atliekami pagal gydytojo nurodymą), manualinės terapijos ir estetiškos chirurgijos paslaugos.

Suaugusiems asmenims dantų gydymo išlaidos apmokamos iš dalies (dalį moka patys), o jaunesniems kaip 18 metų asmenims dantų gydymas – nemokamas. Dantų protezavimo išlaidos apmokamos neįgaliems asmenims ir pensininkams.

Už oficialiame vaistų sąrašė patvirtintus farmacinius gaminius kompensuojama visiškai:

- vaikams iki 18 metų;
- asmenims, kurie pripažįstami nedarbingais, arba pensinio amžiaus sulaukusiems asmenims, kuriems nustatytas didelių specialiųjų poreikių lygis;

Gali būti kompensuojama 100 %, 90 %, 80 % ar 50 % vaistų kainos kai kuriomis ligomis sergantiems asmenims (pagal specialų sąrašą). Pensininkams, II grupės negalią turintiems asmenims ir 60–70 % darbingumo netekusiems asmenims, taip pat šalpos pensijas gaunantiems asmenims kompensuojama 50 % kainos. Vaistų kaina ligoninėje gydomiems apdraustiesiems asmenims įskaičiuojama į nustatytą gydymo ligoninėje kainą.

Valstybinės ligonių kasos nupirkti protezai, akiniai ir klausos aparatai nemokami. Tačiau pacientas, pageidaujantis įsigyti kitokį modelį nei siūlomas, turi mokėti visą kainą. Valstybinė ligonių kasa iš dalies kompensuoja asmens išlaidas kochleariniams implantams, klausos aparatams ir endoprotezams (asmuo turi sumokėti skirtumą tarp Valstybinės ligonių kasos už atitinkamą prietaisą mokamos kainos ir jo rinkos kainos).

Už gydymą sanatorijoje pagal oficialias bazines kainas moka patys pacientai. Išlaidos kompensuojamos 90 %, jei sanatorijoje gydomi vaikai iki 7 metų ir neįgalūs vaikai iki 18 metų.

Reabilitacijos išlaidos visiškai kompensuojamos vaikams iki 18 metų, neįgaliems asmenims, kuriems nustatytas nuo 60 iki 100 % nedarbingumas, ir sunkia liga sergantiems asmenims (pagal patvirtintą sąrašą), kuriems reabilitaciją paskyrė gydytojas.

Kaip galima naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis?

Kiekvienas apdraustasis asmuo laisvai pasirenka bet kurio sveikatos priežiūros lygmens gydytoją ir sveikatos priežiūros įstaigą. Jis turi pasirinkti bendrosios praktikos gydytoją, kuris įtrauktas į bendrosios praktikos gydytojų sąrašą. Tik jie apdraustąjį asmenį gali siųsti pas specialistą. Apsilankymas pas specialistą bendrosios praktikos gydytojo siuntimu yra nemokamas, o be siuntimo galima kreiptis tik į dermatovenerologijos specialistus.

Taip pat jie kartu su specialistais rekomenduoja gydymą ligoninėje. Ši nukreipimo sistema negalioja neatidėliotinais atvejais.

III skyrius. Piniginės ligos išmokos

Kada turite teisę gauti pinigines ligos išmokas?

Draudimas norint gauti pinigines išmokas susirgus privalomas visiems samdomiesiems darbuotojams ir jiems prilygintiems asmenims.

Minimalus draudimo laikotarpis yra trys mėnesiai per pastaruosius 12 mėnesių arba ne mažiau kaip 6 mėnesiai per pastaruosius 24 mėnesius. Piniginės ligos išmokos mokamos šiems apdraustiesiems asmenims:

- sergantiems;
- namie slaugantiems savo šeimos narį;
- kuriems būtinas gydymas protezavimo ar ortopedinio gydymo paslaugas teikiančioje įstaigoje;
- kuriems neleidžiama dirbti dėl karantino arba kurie namie prižiūri vaiką, kuriam dėl tų pačių priežasčių neleidžiama eiti į lopšelį.
- vienam iš tėvų, kuris prižiūri vaiką, kol kitas iš tėvų yra išėjęs motinystės (tėvystės) atostogų, bet dėl ligos negali prižiūrėti vaiko.

Pašalpos nemokamos asmenims:

- kurie susižaloja darydami nusikalstamą veiką;
- kurie patys kalti dėl sveikatai padarytos žalos;
- kurių liga atsirado dėl alkoholizmo ar narkomanijos (išskyrus, jei jie ligoninėje nuo narkomanijos gydosi savanoriškai).

Ką apima?

Išmokų dydis

Apdraustiesiems asmenims piniginės ligos išmokos mokamos nuo pirmosios dienos. Pirmąsias dvi dienas darbdavys moka ne mažiau kaip 80 % (ir ne daugiau kaip 100 %) kompensuojamojo uždarbio. Po dviejų pirmųjų dienų 40 %, o po septintos dienos - 80 % vidutinio mėnesinio kompensuojamojo uždarbio moka Valstybinio socialinio draudimo fondo prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritorinis skyrius. . Mėnesinis kompensuojamasis uždarbis apima vidutinį darbo užmokestį, kurį apdraustasis asmuo gavo per paskutiniuosius tris mėnesius prieš paskutinį mėnesį, kai laikinai tapo nedarbingas. Jis negali 4 3,2 kartų viršyti šalyje nustatyto einamųjų metų valstybinių draudžiamųjų pajamų dydžio (nors įmokos mokamos, atsižvelgiant į visą darbo užmokestį). Išmokos negali būti mažesnės kaip 25 % einamųjų metų valstybinių draudžiamųjų pajamų.

Pašalpų mokėjimo trukmė

Ligos pažyma gali būti pratęsiama nustatytam laikotarpiui (mažiausiai keturis mėnesius , t. y. 122 kalendorines dienas nuolatinio nedarbingumo atveju. Kai kuriais atvejais šis laikotarpis gali būti pratęstas iki 244 kalendorinių dienų, jei nedarbingumas buvo laikinas, kai asmenys serga tuberkulioze per pastaruosius 12

mėn.). Jei per šį laikotarpį asmuo nepasveiko, jis privalo kreiptis į Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnybą, kuri nustato neįgalumo lygį.

Darbuotojai, kuriems nustatytas neįgalumas ir kurie gauna valstybinio socialinio draudimo netekto darbingumo pensiją, ligos pašalpas gali gauti ne ilgiau kaip 90 dienų per metus. Šis apribojimas negalioja nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų atveju.

Jei asmuo savanoriškai kreipiasi dėl alkoholizmo ar narkomanijos gydymo ligoninėje, jis gali gauti išmoką ligos atveju ne ilgiau kaip 14 dienų.

Maksimali išmokų mokėjimo trukmė asmenims, slaugantiems šeimos narių:

- suaugusiesiems: 7 dienos vienu kartu už vieną ligą;
- vaikams iki 14 metų: 14 dienų vienu kartu už vieną ligą;
- ligoninėje gydomam vaikui iki 7 metų: visą gydymo laikotarpį, bet ne ilgiau kaip 120 dienų per metus;
- vaikui iki 18 metų, kuris serga kraujo vėžiu, kuriam atlikta sudėtinga operacija ar kuris patyrė sunkią traumą ar nudegimą – visą gydymo laikotarpį, bet ne ilgiau kaip 120 dienų per metus ;
- vienam iš tėvų, kuris prižiūri vaiką, kol kitas iš tėvų yra išėjęs motinystės (tėvystės) atostogų, bet dėl ligos negali prižiūrėti vaiko: 14 dienų;

Kaip galima gauti pinigines ligos išmokas?

Ligos išmokas moka draudėjai (darbdaviai, valstybės ar savivaldybių įmonės, institucijos, organizacijos) arba Valstybinio socialinio draudimo fondo prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritoriniai skyriai. Šios išmokos mokamos pateikus ligos pažymą ir kitus reikalingus dokumentus.

IV skyrius. Motinystės ir tėvystės išmokos

Kada turite teisę gauti motinystės arba tėvystės išmokas?

Motinystės, tėvystės ir motinystės(tėvystės) pinigines išmokas gali gauti visi apdrausti asmenys, kurie per pastarųjų 24 mėnesių laikotarpį buvo drausti bent 12 mėnesių. Minimalus draudimo laikotarpis nenustatytas asmenims iki 26 metų ir asmenims, nuo kurių diplomo gavimo ir draudimo pradžios praėjo mažiau kaip trys mėnesiai.

Iš pradžių pašalpa mokama ir motinai (motinystės pašalpa), ir tėvui (tėvystės pašalpa). Vėliau papildoma pašalpa gali būti mokama motinai arba tėvui (Motinystės (tėvystės) pašalpa) vaiko priežiūros atostogų laikotarpiu.

Motinystės išmokos natūra skiriamos pagal privalomąją motinystės draudimo sistemą.

Ką apima?

Piniginės išmokos

Motinystės išmoka skiriama motinystės atostogų metu – už 70 kalendorinių dienų iki gimdymo ir 56 dienas po gimdymo. Komplikuoto gimdymo atveju arba gimus keletui vaikų, išmokos gali būti mokamos 70 dienų po gimdymo. Išmokos dydis yra visas kompensuojamasis uždarbis (100%) ir negali būti mažesnis negu trečdalis einamųjų metų valstybinių apdraustų pajamų.

Tėvystės pašalpa mokama vaiko tėvui iki pirmojo mėnesio po vaiko gimimo pabaigos ir yra lygi 100 % tėvo kompensuojamojo uždarbio.

Motinystės (tėvystės) pašalpa mokama vaiko motinai arba tėvui, kuris (-i) nedirba ir prižiūri vaiką. Sumos dydį lemia vieno iš tėvų pasirinkta mokėjimo trukmė: jei apdraustasis asmuo gauna pašalpą, kol vaikui sukanka 1-eri metai, pašalpos suma siekia 100% pašalpos gavėjo kompensuojamojo uždarbio. Jei asmuo gauna pašalpą, kol vaikui sueina 2-eri metai, pašalpos gavėjas atitinkamai mokama 70% ir 40% dydžio kompensuojamojo uždarbio dydžio pašalpa, kol vaikui sukanka 1-eri ir 2-eri metai. Pašalpa negali būti mažesnė kaip trečdalis einamųjų metų valstybinių draudžiamųjų pajamų. Kompensuojamasis uždarbis negali 3,2 kartų viršyti einamųjų metų šalyje nustatyto valstybinių draudžiamųjų pajamų dydžio (nors įmokos mokamos, atsižvelgiant į visą darbo užmokestį).

Vienkartinės išmokos nėščiai moteriai suma, lygi dviem bazinėms socialinėms išmokoms, t. y. 260 LTL (75 EUR), mokama nėščioms moterims, kurios likus 70 dienų iki gimdymo neturi teisės gauti motinystės pašalpos pagal Ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą.

Išmokos natūra

Motinystės išmokos natūra apima medicininį gydymą, priežiūrą ligoninėje ar gimdymo namuose, pediatro ar šeimos gydytojo paslaugas, vaistus ir priemones ir t. t.

Kaip galima gauti motinystės ir tėvystės išmokas?

Motinystės ir motinystės (tėvystės) pašalpą moka Valstybinio socialinio draudimo fondo prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teritoriniai skyriai suinteresuotam asmeniui pateikus reikalingus dokumentus. Numatyta galimybė pateikti šiuos dokumentus internetu.

V skyrius. Invalidumo išmokos

Kada turite teisę gauti invalidumo išmokas?

Samdomieji darbuotojai ir savarankiškai dirbantys asmenys, deklaruojantys savo pajamas kaip iš darbinės veiklos gautas pajamas, draudžiami pagal privalomąją invalidumo socialinio draudimo sistemą. Ši sistema finansuojama iš įmokų, pagal ją draudžiami dirbantys asmenys (samdomieji darbuotojai ir savarankiškai dirbantys asmenys) ir pagal ją mokamos pensijos, kurias sudaro pagrindinė dalis (fiksiotas pajamų dydis) ir papildoma dalis (siejama su pajamomis).

Kas turi teisę gauti?

Kiekvienas asmuo, kuris yra neįgalus arba kurio darbingumas įvertintas mažiau kaip 55 %, gauna netekto darbingumo pensiją arba šalpos pensiją. Vaikams iki 18 metų (išskyrus tuos, kurie yra ar buvo drausti valstybiniu socialiniu draudimu) nustatyti trys negalios lygiai: sunki, vidutinė ir lengva negalia.

Suaugusiems ir jaunesniems kaip 18 metų asmenims, jei jie yra (ar buvo) drausti valstybiniu socialiniu draudimu, profesinio nedarbingumo lygis nustatomas, atsižvelgiant į medicininius, funkcinus, profesinius ir kitus kriterijus, siekiant įvertinti šio asmens darbingumą ir galimybę įsidarbinti. Netektas darbingumas išreiškiamas procentais iki 100 %:

- visišku nedarbingumu laikomas nedarbingumas nuo 75 iki 100 %;
- daliniu nedarbingumu laikomas nedarbingumas nuo 60 iki 70 %
- daliniu nedarbingumu laikomas nedarbingumas nuo 45 iki 55 %

Yra nustatyta pensinio amžiaus asmenų specialių poreikių apskaičiavimo skalė.

Išmoka mokama nuo prašymo pateikimo dienos iki pensinio amžiaus.

Reikalavimai išmokai gauti

Dalinei pensijai gauti minimalus draudimo laikotarpis nustatytas, atsižvelgiant į asmens amžių ir neįgalumo nustatymo momentą:

- asmenys iki 22 metų: 2 mėnesiai;
- asmenys iki 23 metų: 4 mėnesiai;
- asmenys iki 24 metų: 6 mėnesiai.

Nustatytas būtinas draudimo laikotarpis didinamas dviem mėnesiais už kiekvienus papildomus metus, kol asmeniui sukanka 38 metai (būtinai ne mažesnis kaip trejų metų draudimo stažas), ir šešiais mėnesiais už kiekvienus papildomus metus – iki 62 metų (būtinai ne mažesnis kaip 15 metų draudimo laikotarpis).

Visai pensijai gauti būtinas privalomojo draudimo laikotarpis taip pat nustatytas, atsižvelgiant į pensijos gavėjo amžių:

- asmenys iki 24 metų: 1 metai;

- asmenys nuo 24 iki 38 metų: būtinas laikotarpis didinamas keturiais mėnesiais už kiekvienus papildomus metus;
- asmenys iki 38 metų: būtinas laikotarpis didinamas vienais metais už kiekvienus papildomus metus, bet negali būti ilgesnis kaip privalomojo draudimo laikotarpis senatvės pensijai gauti.

Įskaitomi šie laikotarpiai, kai draudimo įmokos nemokėtos: laikotarpiai, kai gautos ligos, motinystės, profesinės reabilitacijos, prarasto darbingumo ir bedarbio išmokos. Be to, kai kurių kategorijų asmenis draudžia valstybė. Nustatant teisę gauti pensiją, įskaitomi šie laikotarpiai:

- prižiūrintiems vaiką iki 3 metų asmenims;
- asmenims, prižiūrintiems visiškai neįgalų asmenį;
- asmenims, atliekantiems karinę tarnybą;
- užsienyje gyvenančių diplomatų sutuoktiniams;
- dvasininkams, tradicinių ir kitų valstybės pripažintų religinių bendruomenių atstovams ir kitiems atsakingiems asmenims jų veiklos laikotarpis;
- vienuolėms tas laikotarpis, kai jos dirba vienuolynuose.

Ką apima?

Invalidumo išmokų dydis

Išmokų dydis nustatomas atsižvelgiant į šias aplinkybes:

- įgytą socialinio draudimo laikotarpį dirbant pagal darbo sutartį;
- laikotarpį nuo neįgalumo nustatymo iki pensinio amžiaus;
- pajamas, pagal kurias mokėtos pensijos draudimo įmokos.

Prarasto darbingumo pensiją sudaro pagrindinė ir papildoma dalys.

Pagrindinė pensija

Jos dydis nustatomas, atsižvelgiant į bazinę socialinio draudimo pensiją. Neįgaliems asmenims, kurie įgijo būtinąjį socialinio draudimo laikotarpį, nustatyti tokie procentai:

- asmenims, kurių nedarbingumas nuo 75 iki 100 %: 150 % bazinės socialinio draudimo pensijos dydžio;
- asmenims, kurių nedarbingumas nuo 60 iki 70 %: 110 % bazinės socialinio draudimo pensijos dydžio ;
- asmenims, kurių nedarbingumas nuo 45 iki 55 %: 55 % bazinės socialinio draudimo pensijos dydžio ;

Papildoma pensija

Ši dalis mokama tik tiems asmenims, kurie valstybinio socialinio draudimo laikotarpį įgijo dirbdami pagal darbo sutartį. Šis laikotarpis nustatomas apskaičiuojant draudimo metus iki neįgalumo atsiradimo datos ir pridėdant iki pensinio amžiaus trūkstamą metų skaičių. Jei asmuo negali įrodyti, kad yra įgijęs privalomąjį valstybinio socialinio draudimo laikotarpį, reikalingo prarasto darbingumo pensijai gauti, trūkstamų

metų skaičius proporcingai mažinamas. Taip apskaičiavus šį draudimo laikotarpį, taikoma senatvės pensijos apskaičiavimo formulė.

Neįgaliems asmenims, atsižvelgiant į jų specialius poreikius, gali būti skiriama papildoma kompensacija nuolatinės priežiūros (pagalbos) arba nuolatinės slaugos išlaidoms padengti.

Gražinimas į aktyvų gyvenimą

Nustatytos medicininės, profesinės ir socialinės neįgaliųjų reabilitacijos priemonės: pavyzdžiui, profesinė reabilitacija, kuria siekiama pagerinti asmens darbingumą, jo profesinę kompetenciją ir gebėjimą įsitraukti į darbo rinką, taikant mokymo, socialines, psichologines, reabilitacijos ir kitas priemones.

Kaip galima gauti invalidumo išmokas?

Neįgalumo arba darbingumo lygį nustato Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Išmokas moka Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (SODRA).

VI skyrius. Senatvės pensijos ir išmokos

Kada turite teisę gauti senatvės išmokas?

Samdomieji darbuotojai ir savarankiškai dirbantys asmenys draudžiami pagal privalomąją senatvės pensijos socialinio draudimo sistemą, jei jie yra deklaravę iš darbinės veiklos gautas pajamas.. Ši sistema finansuojama iš įmokų, pagal ją draudžiami dirbantys asmenys (samdomieji darbuotojai ir savarankiškai dirbantys asmenys) ir pagal ją mokamos pensijos, kurias sudaro pagrindinė dalis (fiksotas dydis) ir papildoma dalis (siejama su pajamomis).

Reikalavimai išmokai gauti

Minimalus draudimo laikotarpis – 15 metų, visai pensijai gauti – 30 metų. Įskaitomi laikotarpiai, kai pensijos gavėjas gavo ligos, motinystės, profesinės reabilitacijos ir bedarbio išmokas. Be to, kai kurių kategorijų asmenis draudžia valstybė.

Įprastos senatvės pensijos amžius nustatytas vyrams – 62 metų ir 8 mėnesių, o moterims – 60 metų ir 4 mėnesiai. Pensijinis amžius moterims per metus didinamas 4 mėnesius moterims ir 2 mėnesius vyrams, kol 2026 m. abiejų lyčių asmenys pasieks 65 metų amžių.

Prašymą skirti pensiją galima atidėti ne daugiau kaip 5 metams. Prašymo pateikimo metu apskaičiuota pensija bus didinama 8 % už kiekvienus sulaukus pensinio amžiaus dirbtus metus. Šis procentas gali būti keičiamas Valstybinio socialinio draudimo fondo prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos valdybos sprendimu.

Ką apima?

Senatvės pensiją sudaro dvi dalys – pagrindinė dalis ir papildoma dalis. Pagrindinė senatvės pensijos dalis lygi 110% bazinės pensijos dydžio ir yra vienoda visiems apdraustiesiems asmenims, kurie įgijo privalomąjį valstybinio socialinio senatvės pensijų draudimo įmokų mokėjimo laikotarpį (šio laikotarpio neįgijusiems asmenims bazinė pensija proporcingai mažinama). Papildoma senatvės pensijos dalis apskaičiuojama samdomiesiems darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims, kurie buvo drausti minėtai pensijai. Visas senatvės pensijos dydis apskaičiuojamas pagal specialią formulę, atsižvelgiant į pareiškėjo įmokų mokėjimo trukmę ir gautas pajamas. Asmenims, kurie turi teisę gauti kelias pensijas (2–a pakopa), papildoma socialinio draudimo senatvės pensijos dalis mažinama, atsižvelgiant į sutapimo lygį ir socialinio draudimo senatvės pensijos įmokų papildomai pensijai gauti dydžius.

Bazinė pensija gali būti didinama Vyriausybės sprendimu. Papildoma pensijos dalis perskaičiuojama pagal einamųjų metų valstybinės draudžiamąsias pajamas.

Kaip galima gauti senatvės išmokas?

Paraiškas reikia teikti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

VII skyrius. Išmokos netekus maitintojo

Kas turi teisę gauti išmokas netekus maitintojo?

Našlių pensija yra išmoka maitintojo netekusiems asmenims, kuri siejama su mirusiojo samdomojo darbuotojo ar savarankiškai dirbančio asmens teise gauti pensiją.

Iki 2007 m. sausio 1 d. ir po šios dienos mokėtinoms pensijoms taikomos skirtingos taisyklės. Šiame skyriuje daugiausia aprašytos pensijų mokėjimo po 2007 m. sausio 1 d. taisyklės. Išsamesnės informacijos apie ankstesnes taisykles gali suteikti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

Išmokų gavėjai

- našlė ir našlys;
- vaikai, įskaitant globojamus ir įvaikintus vaikus, jei jie negauna pensijos netekus maitintojo už biologinį tėvą ar motiną;

Sąlygos

Savo mirties dieną apdraustieji asmenys turi būti įgiję teisę gauti netekto darbingumo pensiją ar valstybinio socialinio draudimo senatvės pensiją ir turėti mažiausią būtinąjį valstybinio socialinio pensijos draudimo stažą ar atitinkamą būtinąjį stažą atitinkamos rūšies pensijai gauti įgiję dirbdami Lietuvos, Europos Sąjungos ar Europos ekonominės erdvės valstybių narių įmonėse, įstaigose ar organizacijose (išskyrus politinius kalinius ir reabilituotus deportuotus asmenis, kuriems neteisėto įkalinimo ar deportacijos metai buvo įskaityti socialinio draudimo byloje).

Maitintojo netekusiam sutuoktiniui keliami šie reikalavimai:

- našlys ar našlė yra pensinio amžiaus, neatsižvelgiant į jų amžių sutuoktinio mirties dieną;
- našlei ar našliui pripažintas visiškas ar dalinis nedarbingumas ir jie atitinka vieną iš šių reikalavimų:
 - nedarbingumas jiems buvo pripažintas iki sutuoktinio mirties arba per 5 metus po jo mirties;
 - nedarbingumas pripažintas tuo metu, kai prižiūrėjo mirusiojo asmens vaikus;
- našlė ar našlys, neturėję su mirusiu sutuoktiniu vaikų turi teisę gauti šią pensiją tik tuo atveju, jei nuo santuokos įregistravimo nustatyta tvarka iki sutuoktinio mirties datos praėjo ne mažiau kaip 1 metai.

Sudarę naują santuoką, našlys ar našlė netenka teisės gauti pensiją netekus maitintojo.

Vaikams nustatyti amžiaus apribojimai:

- iki 18 metų; arba

- atitinkamų mokymo įstaigų dieninio skyriaus studentams – kol gauna diplomą arba iki 24 metų;
- asmenims, kuriems iki 18 metų nustatytas neįgalumas – amžiaus apribojimų nėra.

Laidojimo pašalpa

Laidojimo pašalpa yra visuotinė (neįmokinė) išmoka, kuri mokama mirus nuolatiniais gyventojams, trečiųjų šalių piliečiams, turėjusiems leidimą gyventi Lietuvoje ir dirbusiems aukštos kvalifikacijos darbu, taip pat pabėgėlio statusą Lietuvoje turėjusiems asmenims. Pašalpa taip pat mokama gimus negyvam kūdikiui (po ne mažiau kaip 22 savaičių nėštumo).

Dėl šios pašalpos taip pat žr. pašalpas dėl nelaimingųjų atsitikimų darbe ir profesinių ligų skyrių.

Ką apima?

Našlių pensija yra nustatyto dydžio išmoka, lygi pensijos netekus maitintojo baziniam dydžiui, kuri tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė (šiuo metu – 70 LTL (20 EUR)).

Našlaičio pensija apskaičiuojama atsižvelgiant į netekto darbingumo pensiją ar senatvės pensiją. Ji lygi 50 % valstybinio socialinio draudimo netekto darbingumo pensijos, nustatytos asmenims netekusiems nuo 60 iki 70 % darbingumo, kurią miręs asmuo būtų gavęs, jei miręs asmuo nesulaukė pensinio amžiaus, arba valstybinio socialinio draudimo senatvės pensijos dydžio, kurią asmuo būtų turėjęs teisę gauti, jei būtų sulaukęs pensinio amžiaus.

Jei pensiją turi teisę gauti du vaikai ar daugiau (įvaikinti ar ne), ji padalijama lygiomis dalimis, kurių bendra suma negali būti didesnė kaip 100 % mirusiojo asmens pensijos. Netekus abiejų tėvų, našlaičio pensija skiriama už kiekvieną iš tėvų.

Šalpos našlaičių pensijos mokamos vaikams, neturintiems teisės gauti didesnės ar tokio paties dydžio socialinio draudimo (ar kitokios) pensijos. Jos suma yra lygi 0,5 bazinės pensijos dydžio kiekvienam vaikui. Kai tokią pensiją turi teisę gauti keturi arba daugiau mirusiojo asmens vaikų (įskaitant įvaikius), visiems vaikams (taip pat įvaikiams) mokama vienodo dydžio šalpos našlaičių pensija, lygi 1,5 bazinės pensijos lygiomis dalimis.

Laidojimo pašalpa

Laidojimo pašalpa yra aštuonių Vyriausybės nustatytų bazinių socialinių išmokų dydžio. Bazinės socialinės išmokos dydis yra 130 LTL (38 EUR); laidojimo pašalpa lygi 1040 LTL (301 EUR).

Kaip galima gauti išmokas netekus maitintojo?

Paraiškas reikia pateikti Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (SoDra).

VIII skyrius. Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų išmokos

Kada turite teisę gauti nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų išmokas?

Iš esmės ši socialinio draudimo sistema finansuojama iš darbdavių įmokų. Pagal ją visiems samdomiesiems darbuotojams skiriamos su pajamomis siejamos išmokos. Pašalpus gavėjai – samdomieji darbuotojai ir jiems prilyginami asmenys. Pagal pagrindinę sistemą nėra galimybės draustis savanoriškuoju draudimu. Savarankiškai dirbantys asmenys nelaimingų atsitikimų darbe draudimu savanoriškai gali draustis privačiose draudimo bendrovėse.

Draudžiama rizika apima

- nelaimingus atsitikimus darbe: tai yra nelaimingas atsitikimas, kuris įvyksta darbo aplinkoje ir dėl kurio samdomasis darbuotojas netenka viso ar dalies darbingumo arba miršta. Nereikalaujama jokio minimalaus draudimo laikotarpio;
- pakeliui į darbą ar iš darbo įvykę nelaimingi atsitikimai ir profesinės ligos; profesinių ligų sąrašas nustatytas 1994 m. lapkričio 30 d. Vyriausybės nutarime. Nereikalaujama jokio minimalaus draudimo laikotarpio.;

Kitos išmokos:

- laikino nedarbingumo išmokos (natūra ir pinigais);
- nuolatinio nedarbingumo išmokos;
- išmokos mirties atveju.

Išmokos mirties atveju

Draudimo išmokas gali gauti našliai ir našlės, jei mirties momentu jie buvo mirusiojo išlaikomi ir:

- jei jie nedirba ir prižiūri mirusiojo vaikus (įskaitant įvaikius), vaikaičius, brolius ar seseris, kol šiems sukaks 8 metai,
- jei yra pensinio amžiaus ar
- yra neįgalūs (jie turi teisę gauti šią išmoką tik neįgalumo laikotarpiu).

Kiekvienas pašalpos gavėjas gauna išmoką, lygią netekto darbingumo periodinei kompensacijai, kurią miręs asmuo būtų gavęs, ši išmoka padalijama iš gavėjų skaičiaus pridėjus vienetą. Todėl, jei išmoką turi teisę gauti keturi asmenys, kiekvienas jų gauna vieną penktąją mirusiojo netekto darbingumo pensijos. Ši suma mokama su kitomis išmokomis.

Mirusiojo asmens našlaičiai gauna pašalpą, jei mirties dieną jie buvo mirusiojo išlaikomi ir yra ne vyresni kaip:

- 18 metų arba
- 24 metų, jei mokosi dieniniame skyriuje.

Našlaičiai gali gauti pašalpas tik už vieną iš tėvų, jie gali pasirinkti už kurį.

Neįgalieji turi teisę gauti pensiją tik neįgalumo laikotarpiu.

Išlaikomi tėvai ir kiti šeimos nariai gali gauti pašalpą tik tuo atveju, jei mirusiojo buvo išlaikomi jo mirties dieną (būtent tėvai, įtėviai bei broliai ir seserys) ir:

- jei jie nedirba ir prižiūri mirusiojo vaikus (įskaitant įvaikius), vaikaičius, brolius ar seseris, kol šiems sukaks 8 metai,
- jei yra pensinio amžiaus ar
- yra neįgalūs (turi teisę gauti išmoką tik neįgalumo laikotarpiu).

Ką apima?

Laikino nedarbingumo išmokos

Išmokos natūra

Tai apima

- laisvą gydytojo ar ligoninės pasirinkimą;
- visas atsakingos gydymo įstaigos kompensuojamas išlaidas.

Išmokų natūra trukmė neribojama.

Piniginės išmokos

Laikino nedarbingumo atveju nėra jokių piniginių išmokų atidėjimo laikotarpio. Šios išmokos mokamos kol asmuo pasveiksta arba kol nustatomas neįgalumas. Jos lygios 100 % mėnesinio vidutinio kompensuojamojo užmokesčio, t. y. lygios vidutiniam užmokesčiui, remiantis apdraustojo asmens uždirbtomis pajamomis per paskutiniuosius tris mėnesius prieš paskutinį mėnesį, laikinai netekus darbingumo .

Netekto darbingumo vienkartinės kompensacijos dydis:

- 10 % 24 paskutinių mėnesių kompensuojamojo užmokesčio, jei netekta iki 20 % darbingumo. Ši suma didinama tris kartus, jei nedarbingumas nuolatinis;
- 20 % 24 paskutinių mėnesių kompensuojamojo užmokesčio, jei netekta nuo 20 iki 30 % procentų darbingumo. Ši suma didinama tris kartus, jei nedarbingumas nuolatinis.

Išmokos nuolatinio nedarbingumo atveju

Pašalpa mokama netekus ne mažiau kaip 30 % darbingumo. Neįgalumo ir darbingumo nustatymo tarnyba nustato nedarbingumo lygį. Jis gali būti bet kada įvertinamas iš naujo, tačiau įstatyme nenumatyta joks periodiškasis tikrinimas. Netekto darbingumo periodinė kompensacija mokama kas mėnesį. Ji apskaičiuojama pagal specialią formulę.

Išmokos mirties atveju

Maksimalus dydis visiems pašalpos gavėjams kinta, atsižvelgiant į jų skaičių. Visi pašalpos gavėjai gauna tokio paties dydžio sumą. Kiekvienam jų skiriama išmoka lygi netekto darbingumo periodinei kompensacijai, kurią miręs asmuo būtų gavęs, padalytai iš išmokos gavėjų skaičiaus pridėjus vienetą (pavyzdžiui, jei yra keturi išmokos gavėjai, kiekvienas jų gauna vieną penktąją pensijos).

Vienkartinė išmoka lygi šimtui einamųjų metų apdraustojo asmens valstybinių draudžiamųjų pajamų išmokų, galiojusių išmokos mokėjimo mėnesį.

Ji paskirstoma lygiomis dalimis šiems mirusiojo šeimos nariams:

- sutuoktiniui;
- vaikams iki 18 metų (24 metų, jei mokosi dieniniame skyriuje);
- po mirusiojo mirties gimusiems jo vaikams;
- tėvams, jei jie nedirba ir mirusiojo buvo išlaikomi jo mirties dieną.

Kaip galima gauti išmokas patyrus nelaimingą atsitikimą darbe arba susirgus profesine liga?

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba ir jos teritoriniai skyriai atsako už draudimo, įskaitant nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų, sistemas. Prašymus reikėtų pateikti Socialinio draudimo fondue prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

IX skyrius. Šeimos išmokos

Kada turite teisę gauti išmokas šeimai?

Tai visuotinė iš mokesčių finansuojama sistema, pagal kurią nustatyta išmoka skiriama visiems nuolatiniais gyventojams, Lietuvoje gyvenantiems užsienio šalių piliečiams, kurie paskiriami Lietuvos pilietybę turinčio vaiko globėjais, taip pat trečiųjų šalių piliečiams, turintiems leidimą gyventi Lietuvoje ir dirbantiems aukštos kvalifikacijos darbu.

Minėtoms kategorijoms turėtų priklausyti bent vienas iš vaiko tėvų. Vaikas turi nuolat gyventi su tėvu ar motina arba turėti leidimą laikinai gyventi Lietuvoje. Jis turi gyventi kurioje nors Europos Sąjungos šalyje arba Islandijoje, Lichtenšteine, Norvegijoje ar Šveicarijoje.

Užsienio šalies pilietybę turintys vaikai turi gyventi Lietuvoje; jie turi būti globojami (arba įvaikinti) Lietuvoje arba atsakinga Lietuvos institucija turi užtikrinti jų globą (ar įvaikinimą).

Ką apima?

Išmokų sumos yra susietos su bazine socialine išmoka (BSI), kuri anksčiau vadinta minimaliu gyvenimo lygiu. Bazinės socialinės išmokos dydį nustato Vyriausybė (šiuo metu – 130 LTL (38 EUR) per mėnesį).

Išmoka vaikui

Išmokos vaikui dydžiai:

- 0,75 BSI už kiekvieną savo tėvų arba globėjų šeimoje auginamą vaiką iki dvejų metų, jei vienam iš vaiko tėvų arba globėjų **nemokama motinystės** (tėvystės) pašalpa arba jei mėnesinės pajamos 1 šeimos nariui yra mažesnės kaip 1,5 valstybės remiamų pajamų (VRP) [525 LTL arba 152 EUR] sumos;
- 0,40 BSI už kiekvieną savo tėvų arba globėjų šeimoje auginamą vaiką nuo 2 iki 7 metų (arba nuo 2 iki 18 metų, jei šeimoje auga ir (ar) globjami trys arba daugiau vaikų), jei vieno šeimos nario mėnesio pajamos yra mažesnės kaip 1,5 VRP [525 LTL arba 152 EUR] sumos.

Vienkartinė išmoka vaikui

Vienkartinė išmoka gimus kūdikiui mokama vienam iš tėvų (ar globėjui) ar tik tėvui (motinai), už gimusį ar įvaikintą vaiką. Išmoka kiekvienam vaikui yra lygi 11 BSI (bazinių socialinių išmokų).

Pašalpa vienišioms tėvams

Mokestis už vaiko išlaikymą ikimokyklinio ugdymo įstaigas lankantiems vaikams gali būti sumažintas 50% .

Išmoka privalomosios tarnybos kario vaikui

Išmoka privalomosios tarnybos kario vaikui mokama privalomosios karo tarnybos laikotarpiu kiekvienam kario vaikui. Pastarasis dydis yra 1,5 BSI.

Globos (rūpybos) išmoka

Globos (rūpybos) išmoka mokama vaiko globėjui (asmeniui, šeimai, socialinei šeimai ar nevyriausybinei, valstybinei arba savivaldybės vaikų globos institucijai), kuriam teisės aktų nustatyta tvarka patikėta vaiko globa.

Už kiekvieną globėjų šeimoje arba nevyriausybiniėje, valstybinėje ar savivaldybės vaikų globos įstaigoje auginamą vaiką našlaitį arba globojamą vaiką, kas mėnesį mokama globos (rūpybos) išmokos tikslinis priedas atitinkantis 4 BSI užtikrinti socialinės šeimos ugdomąją veiklą.

Už kiekvieną šeimynoje auginamą našlaitį arba globojamą vaiką, kol jam sukanka 18 metų, kas mėnesį mokama globos (rūpybos) išmoka, lygi 8 BSI.

Jei vaikas turi teisę gauti našlaičio pensiją ir (arba) išlaikymo išmoką, išmokos suma lygi 4 kartų BSI ir šių išmokų skirtumui. Jei pasibaigus vaiko globos laikotarpiui, asmuo tęsia studijas pagal nustatytą programą yra našlaitis pašalpa mokama visą mokymosi laikotarpį, bet ne ilgiau kaip iki 24 metų. Ši išmoka neskiriama asmenims, kurie daugiau kaip dukart įstoja į to paties lygmens studijas arba kurie vėl įstoja į žemesnio lygmens studijas.

Vienkartinė išmoka įsikurti

Asmenys, kuriems nustatyta globa, pasibaigus globos laikotarpiui gauna 75 BSI dydžio vienkartinę būsto įsigijimo arba įsikūrimo išmoką.

Nėštumo išmoka, motinystės išmoka, tėvystės išmoka ir motinystės (tėvystės) išmokas

Kaip galima gauti išmokas šeimai?

Savivaldybių socialinės paramos skyriai atsako už daugumą šeimos išmokų, todėl paraiškas reikia teikti joms tiesiogiai.

X skyrius. Bedarbio išmokos

Kada turite teisę gauti bedarbio išmokas?

Nedarbo draudimo išmoka mokama pagal privalomojo draudimo sistemą samdomiesiems darbuotojams. Šios išmokos siejamos su pajamomis.

Išmokos skiriamos šiems asmenims:

- visiems samdomiesiems darbuotojams, įskaitant atstovaujančius renkamosiose institucijose, valstybės tarnautojus, valstybės politikus, karius, Specialiųjų tyrimų tarnybos ir Valstybės saugumo departamento pareigūnus;
- kariai, jei jie atliko privalomąją pradinę karo tarnybą ar kitą krašto apsaugos tarnybą arba jei buvo atleisti atlikę ne mažiau kaip pusę nustatyto tarnybos laiko;
- vaiką iki trejų metų prižiūrintis bedarbiai vaiko priežiūros atostogų laikotarpiu.

Reikalavimai išmokai gauti

Bedarbio išmokoms gauti asmeniui keliami šie reikalavimai:

- būti bedarbiu;
- būti darbingo amžiaus;
- nesimokyti mokymo įstaigos dieniniame skyriuje;
- turėti minimalų draudimo laikotarpį;
- būti užsiregistravusiam Darbo biržoje;
- aktyviai ieškoti darbo ir būti pasirengusiam priimti siūlomą darbą ar aktyviai dalyvauti darbo rinkos priemonėse;
- negauti ligos ir (ar) motinystės (tėvystės) pašalpų ir socialinio draudimo pensijos.

Privalomasis draudimo laikotarpis – 18 mėnesių per pastaruosius 3 metus prieš registraciją darbo biržoje. Tam tikrų kategorijų bedarbiams, kurie įmokas mokėjo, tačiau neįgijo būtinojo socialinio draudimo laikotarpio, yra nustatyta išimčių (jei jie buvo atleisti iš darbo darbdavio iniciatyva ir ne dėl jų pačių kaltės). Taip pat nustatytos išimtys bedarbiams, kurie nemokėjo draudimo įmokų.

Laukimo laikotarpis - 7 kalendorinės dienos ar laikotarpis, kai buvusiam darbuotojui buyvo išmokėta išėtinė pašalpa. Jei samdomasis darbuotojas neteko darbo ne dėl savo kaltės laukimo laikotarpis – 3 mėnesiai;

Nedarbo draudimo pašalpa nemokama, jei asmuo:

- atsisakė siūlomo darbo, atitinkančio jo profesinį pasirengimą, sveikatos būklę ir tinkamo pagal atstumą nuo darbo iki namų;
- be pateisinamos priežasties atsisakė dalyvauti individualiame įsidarbinimo plane numatytoje aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse;
- be pateisinamos priežasties nustatytu laiku neatvyko į Darbo biržą dėl pasiūlymo dirbti ar dalyvauti aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse;
- atsisakė nustatyto sveikatos patikrinimo dėl tinkamumo dirbti.

Netaikomos jokios nuobaudos, jei bedarbis gali patvirtinti įstatyme nustatytas pateisinamas priežastis (pavyzdžiui, gamtos stichijos, nelaimingas atsitikimas, giminaičio, sutuoktinio ar vaiko mirtis ir t. t.).

Ką apima?

Nedarbo draudimo išmoką sudaro pastovi ir kintama dalys. Pastovi dalis lygi valstybės remiamoms pajamoms 350 LTL (101 EUR), o kintama dalis siejama su anksčiau apdraustojo asmens gautomis pajamomis. Didžiausia nedarbo draudimo išmokos suma negali viršyti 650 LTL (188 EUR) (iki 2012 m. gruodžio 31 d.).

Visa išmoka mokama tris pirmuosius nedarbo mėnesius. Laikotarpiu iki šios išmokos mokėjimo pabaigos išmokos kintama dalis mažinama 50 %

Nedarbo draudimo pašalpa gali būti mokama kartu su mokymosi pašalpomis, kurias gauna besimokantis bedarbis.

Ji negali būti mažesnė kaip valstybės remiamos pajamos, bet ne didesnė kaip 70 % einamųjų metų draudžiamųjų pajamų, kurias nustato Vyriausybė.

Nedarbo draudimo išmokos mokėjimo trukmė nustatoma, atsižvelgiant į dirbtų metų skaičių:

- mažiau kaip 25 darbo metai – 6 mėnesiai;
- 25–30 darbo metų – 7 mėnesiai;
- 30–35 darbo metai – 8 mėnesiai;
- daugiau kaip 35 darbo metai – 9 mėnesiai.

Nedarbo draudimo išmoka nebemokama, kai išmokos gavėjas susiranda samdomąjį darbą ar pradeda dirbti kaip savarankiškai dirbantis asmuo.

Pašalpos vyresnio amžiaus bedarbiams ir paankstinta pensija

Nedarbo draudimo išmokos mokėjimas pratęsiamas dviem mėnesiams asmenims, kuriems iki pensinio amžiaus likę ne daugiau kaip 5 metai.

Bedarbiai, kurie yra drausti 30 metų, įgis teisę gauti visą senatvės pensiją, gali prašyti skirti paankstintą pensiją pagal Valstybinių socialinio draudimo senatvės pensijų išankstinio mokėjimo įstatymą.

Kaip galima gauti bedarbio išmokas?

Prašymus reikėtų siųsti Lietuvos darbo biržos teritoriniam skyriui.

XI skyrius. Minimalios lėšos

Kada turite teisę į minimalių lėšų apsaugą?

Yra dvi pagrindinės neįmokinės sistemos, skirtos minimalioms lėšoms užtikrinti: pinigine socialine parama ir šalpos pensija. Be to, yra ir kitų pašalpų minimaliems gyvenimo poreikiams užtikrinti.

Piniginė socialinė parama yra susieta su pajamomis; išmokos skiriamos tik įvertinus gaunamas pajamas ir viso turimo turto vertę. Skiriant šalpos pensijas atsižvelgiama tik į kitas pensijas.

Piniginė socialinė parama

Piniginė socialinė parama skiriama šalyje gyvenančioms šeimoms ir vieniems gyvenantiems asmenims, negalintiems užsitikrinti pakankamai pragyvenimo išteklių. Piniginės socialinės paramos prašantys asmenys pirmiausia turi uždirbti kuo daugiau pajamų savarankiškai. Piniginė socialinė parama apima ir socialinę pašalpą, ir būsto šildymo išlaidų, išlaidų šaltam ir karštam vandeniui kompensaciją.

Šios išmokos gali būti mokamos, jei vienas gyvenantis asmuo arba bent vienas iš sutuoktinių / sugyventinių dirba, arba tuo atveju, jeigu jie nedirba, nes yra:

- dieninių studijų studentai (kol jiems sueis 24 metai);
- pensininkai, pensinio amžiaus ir neįgalūs asmenys;
- neįgalų arba sergantį šeimos narį slaugantys asmenys;
- asmenys, užsiregistravę kaip bedarbiai Lietuvos darbo biržos teritoriniame skyriuje ar kitos šalies nares darbo biržoje ir gaunantys nedarbo draudimo išmoką asmenys, prižiūrintys vaiką iki trejų metų, o jei šeimoje auga trys arba daugiau vaikų – iki aštuonerių metų, jei vaikas nelanko mokymosi įstaigos dėl gydytojo rekomendacijos ar neturi galimybės lankyti ikimokyklinės mokymosi įstaigos ir t. t..

Šalpos pensija

Šalpos pensija skiriama siekiant užtikrinti minimalų gyvenimo lygį gyventojams, kuriems gresia ypatinga socialinė rizika, t. y. neįgaliesiems, pensinio amžiaus asmenims, daugiavaikėms neįgalioms ar pensininkėms motinoms, taip pat neįgaliesiems asmenims ar pensininkams, prižiūrintiems savo neįgalius artimuosius. Šalpos pensijos mokamos asmenims, kurie neturi teisės gauti išmokų arba gauna labai mažas išmokas iš Valstybinio socialinio draudimo fondo prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos biudžeto.

Kitos išmokos

Nuo 1995 m. socialinės pensijos nebeskiriamos, bet dar mokamos asmenims, kurie įgijo teisę jas gauti iki 1995 m. sausio 1 d. 2004 m. jos buvo indeksuotos ir padidintos patvirtinus naują socialinio draudimo bazinę pensiją. Iki 2004 m. pakeitimo šios pensijos buvo mokamos pagal 1994 m. gruodžio mėnesį nustatytą dydį.

Transporto išlaidų kompensacija neįgaliesiems, kuriems sunku judėti

Judumo sunkumų turintys neįgalieji turi teisę gauti:

- transporto išlaidų kompensaciją, kurios dydis – 0,25 BSI per mėnesį;
- kartą per 6 mėnesius ne didesnę kaip 32 BSI kompensaciją specialiai transporto priemonei pirkti ir jos techniniam pritaikymui.

Ką apima?

Piniginė socialinė parama

Socialinė išmoka

Mėnesinės išmokos dydį sudaro 100 % skirtumo tarp faktiškų šeimos ar vieno gyvenančio asmens pajamų ir valstybės remiamų pajamų, kurios yra 350 LTL (101 EUR) per mėnesį vienam asmeniui už pirmąjį šeimos narį, įskaitant atvejus, kai socialinė parama teikiama tik vaikui (vaikams), 80% už antrąjį šeimos narį ir 70% už trečiąjį ir kitus šeimos narius.

Socialinė pašalpa mokama ne ilgiau kaip tris mėnesius. Ji mokama nuo pirmosios mėnesio, kurį pateiktas prašymas, dienos, jei vienas gyvenantis asmuo arba šeimos narys turėjo teisę ją gauti tuo metu, kai pateikė prašymą.

Jei aplinkybės nesikeičia, socialinės pašalpos mokėjimas gali būti pratęsimas (neribotą skaičių kartų).

Būsto šildymo išlaidų, išlaidų geriamajam ir karštam vandeniui kompensacija

Šeima neturėtų mokėti daugiau kaip 20% nuo skirtumo tarp šeimos pajamų ir valstybės remiamų pajamų [t. y. 350 LTL arba 101 EUR] vienam šeimos nariui už šildymą ir standartinio dydžio būstą; 5% nuo šeimos pajamų už bazinį karštojo vandens įkainį; 2% nuo šeimos pajamų už bazinį geriamojo vandens įkainį.

Kompensacija skiriama trijų mėnesių laikotarpiui nuo tos dienos, kai į šią kompensaciją įgyjama teisė.

Šeimos arba pavieniai asmenys, kurie yra būsto (buto) daugiabučiame name savininkai ir kurie turi teisę gauti šildymo išlaidų kompensaciją, taip pat turi teisę gauti paskolas, paimtas kartu su kitais butų savininkais namo renovacijos (atnaujinimo) projektui įgyvendinti, įmokų kompensaciją.

Šalpos pensija

Jos dydis priklauso nuo Vyriausybės patvirtintos bazinės socialinio draudimo pensijos ir koeficiento, kuris kinta nuo 0,75 iki 2,0, atsižvelgiant į atskiras pensijos gavėjų grupes [nuo 270 LTL (78 EUR) iki 720 LTL (209 EUR)]. Nustatant paramos sumą atsižvelgiama į šiuos veiksnius: motinai gimusių ir auginamų vaikų skaičių (penki arba mažiau), neįgaliojo slaugymo laikotarpį (15 metų arba mažiau), neįgaliojo asmens amžių tuo metu, kai jis pripažintas neįgaliumi, ir neįgalumo lygį.

Socialinės paramos išmokos mokamos nuo tos dienos, kai pateikėte prašymą. Tačiau jos gali būti mokamos atgaline data iki 12 mėnesių prieš pateikiant visus dokumentus susijusius su socialinės paramos teikimu savivaldybės administracinėms institucijoms. Ji mokama, kol asmuo yra neįgalus, negali dirbti ar dalinai negali dirbti ir sulaukus pensijinio amžiaus, iki minėto asmens mirties.

Kaip galima gauti šias išmokas?

Piniginę socialinę paramą ir šalpos pensijas moka savivaldybės. Mokėjimo prašymus reikia teikti joms.

Piniginė socialinė parama

Prašantysis asmuo turi užpildyti nustatytos formos prašymą skirti piniginę socialinę paramą ir pridėti reikiamus pajamas ir šeimos turtą patvirtinančius dokumentus.

Sprendimas dėl socialinės pašalpos skyrimo ir (ar) kompensacijos skaičiavimo bei skyrimo turi būti priimtas ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo prašymo ir visų reikiamų dokumentų gavimo dienos pagal savivaldybės administracinę procedūrą.

Šalpos pensija

Asmens pateiktas prašymas ir kiti dokumentai patikrinami. Socialinė asmens padėtis netiriama. Sprendimas dėl šalpos pensijos skyrimo turi būti priimtas ne vėliau kaip per 10 darbo dienų nuo prašymo gavimo dienos.

XII skyrius. Ilgalaikė priežiūra

Kada turite teisę į ilgalaikę priežiūrą?

Ilgalaikė priežiūra – tai slaugos ir socialinės paslaugos atsižvelgiant į priklausomo asmens poreikius. Ilgalaikė priežiūra taip pat apima ir palaikomosios slaugos paslaugas.

Socialinių paslaugų teikimas nepriklauso nuo asmens amžiaus, tačiau atsižvelgiama į jo savarankiškumo būklę ir paslaugų poreikį. Pagrindiniai socialinių paslaugų gavėjai yra vyresnio amžiaus asmenys ir neįgalieji (vaikai ir suaugusieji). Ar reikia teikti socialines paslaugas, nustatoma atsižvelgiant į bendradarbiavimo, dalyvavimo, sudėtingumo, prieinamumo, socialinio teisingumo, aktualumo, veiksmingumo ir visuotinumą principus. Priimamas individualus sprendimas atsižvelgiant į asmens savarankiškumą ir tikimybę, kad jis atgaus savarankiškumą arba jo poreikiai bus patenkinti teikiant asmens interesus ir poreikius atitinkančias socialines paslaugas.

Ilgalaikis gydymas ir slaugos paslaugos užtikrinant asmens sveikatos priežiūros poreikius nepriklauso nuo asmens amžiaus, tačiau teikiant šias paslaugas atsižvelgiama į asmens sveikatos būklę, ligos eigą ir galimas komplikacijas.

Neįgaliesiems asmenims, atsižvelgiant į jų specialius poreikius, gali būti skiriama nuolatinė priežiūra (pagalba) arba nuolatinė slauga. Specialūs neįgaliųjų asmenų poreikiai nustatomi pagal patvirtintą sveikatos būklių sąrašą. Šiuo atveju skiriamos dvi piniginės išmokos:

- speciali globos išlaidų kompensacija mokama už neįgalius vaikus, kuriems nustatytas sunkus neįgalumo lygis, neįgaliesiems, kurių darbingumas sumažėjęs 75–100 %, ir pensinio amžiaus asmenims, jei nustatoma, kad jiems reikia nuolatinės globa ;
- speciali globos išlaidų kompensacija mokama už neįgalius vaikus, kuriems nustatytas sunkus ar vidutinis neįgalumo lygis ir kuriems reikia arba nereikia nuolatinės priežiūros, neįgaliesiems, kurių darbingumas sumažėjęs bent 60 %, ir pensinio amžiaus asmenims, jei nustatoma, kad jiems reikia nuolatinės globa. .

Jei asmuo prižiūrimas ilgalaikės priežiūros įstaigoje, piniginės išmokos mokamos neatsižvelgiant į jo pajamas, bet to asmens teisė gauti specialią kompensaciją priklauso nuo jo gebėjimo mokėti už ilgalaikę socialinę priežiūrą. Jei asmuo ilgalaikę socialinei priežiūrai išleidžia bent trečdalį nustatytos sumos, tam tikra išmokos dalis mokama jo priežiūros įstaigai.

Ką apima?

Išmokos natūra

Žmones, kuriems reikia priežiūros namuose, reguliariai lanko teritorinės socialinės apsaugos administracijos socialiniai darbuotojai, kurie nustato jų socialinės priežiūros poreikius. Pirminės sveikatos priežiūros sistemoje teikiamos slaugos, vyresnio amžiaus asmenų poreikių vertinimo ir slaugos namuose paslaugos.

Vyresnio amžiaus ir neįgalūs asmenys gali būti prižiūrimi dienos centruose nuo trijų valandų per dieną iki penkių dienų per savaitę arba laikinai trumpą laiką prižiūrimi stacionarios socialinės priežiūros įstaigose. Tai priklauso nuo jų konkrečių aplinkybių.

Institucinė globa skiriama vaikams, kuriais nesirūpina tėvai, neįgaliems vaikams bei suaugusiesiems ir vyresnio amžiaus asmenims.

Piniginės išmokos

Slaugos išlaidų tikslinė kompensacija

Jos suma yra lygi 250 % bazinės socialinės draudimo pensijos [šiuo metu 900 LTL arba 261 EUR]. Tačiau 2010–2012 m. laikotarpiu laikinai mokamos išmokos, sudarančios 85 % šių sumų.

Priežiūros išlaidų tikslinė kompensacija

Ši suma yra lygi 50 arba 100 % bazinės socialinės draudimo pensijos ir skiriama atsižvelgiant į gavėjo kategoriją [180 LTL (52 EUR) arba 360 LTL (104 EUR)]. 2010–2012 m. laikotarpiu taip pat laikinai mokamos išmokos, sudarančios 85 % šių sumų.

Kaip įgyjama teisė į ilgalaikę priežiūrą?

Reikėtų pateikti prašymą savo savivaldybės administracijai.

Ar asmeniui reikia socialinės rūpybos paslaugų, taip pat ir ilgalaikės priežiūros, paprastai sprendžia socialiniai darbuotojai. Šį poreikį taip pat gali nustatyti specialistų grupė, kurioje dalyvauja socialinis darbuotojas, jo padėjėjas, bendruomeninės priežiūros specialistas ir psichikos sveikatos priežiūros specialistas.

Ilgalaikės medicininės priežiūros poreikį nustato gydytojas arba medicinos specialistų komisija.

Priedas. Naudingi adresai ir interneto tinklalapiai

Daugiau informacijos apie nustatytas sąlygas ir socialinės apsaugos išmokas asmenims Lietuvoje galima gauti iš socialinės apsaugos sistemą tvarkančių viešųjų įstaigų.

Socialinės apsaugos keliose ES šalyse klausimais galite kreiptis į atitinkamą instituciją iš institucijų sąrašo, kurį pildo ir internete skelbia Europos Komisija (<http://ec.europa.eu/social-security-coordination>).

Prašymus suteikti informacijos apie atvejus, kai siekiantis gauti išmokas asmuo yra draustas dviejose ar daugiau valstybių narių, reikia siųsti:

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
A. Vivulskio g. 11
03610 Vilnius
<http://www.socmin.lt>

Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba (Sodra) prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos
Konstitucijos pr. 12
09308 Vilnius
<http://www.sodra.lt>

Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos
Geležinio Vilko g. 3a
03131 Vilnius
<http://www.ldb.lt>

Sveikatos apsaugos ministerija
Vilniaus g. 33
01119 Vilnius
<http://www.sam.lt>

Valstybinė ligonių kasa prie Sveikatos apsaugos ministerijos
Europos aikštė 1
LT-03505 Vilnius
<http://www.vlk.lt>